

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

M. Tvllii Ciceronis Epistolae

Cicero, Marcus Tullius

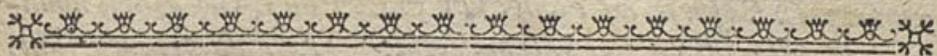
Halae Magdebvrgicae, MDCCLVII.

VD18 12794317

Liber Septimvs.

urn:nbn:de:gbv:45:1-17061

diffe, a me provinciam fratri traditam. adeon', ego non perspexeram prudentiam litterarum tuarum? ἐπέχειν te scribebas. quid erat dubitatione dignum, si esset quidquam, cur placeret fratrem, & talem fratrem, relinqui? εὐθέτης ista mihi tua, non ἐποχή, videbatur. monebas de Q. Cicerone puero, ut eum quidem nequiquam relinquerem. τὰ μὲν ὄνειρον ἐμοί. eadem omnia, quasi collocuti essemus, vidimus. non fuit faciendum aliter, meque ἐπιχρονία ἐποχή tua dubitatione liberavit. sed puto te accepisse de hac re epistolam, scriptam accuratius. Ego tabellarios postero die ad vos eram missurus, quos puto ante venturos, quam nostrum Saufeium. sed eum sine meis litteris ad te venire, vix rectum erat. Tu mihi, ut polliceris, de Tulliola mea, id est de Dolabella, perscribas; de republica, quam praevideo in summis periculis; de censoribus, maximeque de signis, tabulis qui fiat; referaturne. Idibus Octob. has dedi litteras: quo die, ut scribis, Cæsar Placentiam legiones quatuor. quæso, quid nobis futurum est? In arce Athenis statio mea nunc placet.



M. TVLLII CICERONIS
EPISTOLARVM

p. 98
a.

AD
ATTICVM,
LIBER SEPTIMVS.

ARGVMENTVM.

Continentes sunt libri hujus epistole, cum superioribus, ut hæc ipsa prima illa esse videatur, quam proxima superiore, postero die se daturum, promiserat. Scriptæ porro sunt partim ex itinere, dum ex provincia redit: partim ex fuga, quam, audito Cæsaris adventu, cum Consulibus totoque Senatu, executus est. Nam cum ad urbem prid. Non. Januarii

T t

rii

rii accessit, ibidemque spe triumphi, quem sibi frequens Senatus, ut ipsemet scribit ad Tironem, efflagitabat, moratur: XIII Kal. Febr. nuntio illo, ut diximus, accepto, coactus est exire, atque eam cogitationem omittere. Etenim, cum in sententiam Scipionis S. C. factum esset, ut ante certam diem Caesar exercitum dimitteret: si non faceret, eum adversus Remp. facturum videri: eique S. C. M. Antonius, Q. Cassius Tribunus pleb. intercessissent: de intercessione relatum, acerbissimeque decretum fuisset: illi, urbe cedentes, ad Caesarem se, qui tum erat Ravennae, contulissent: Caesar, iis maxime auctoribus, trajecto Rubicone, Arminum, quod erat extra provinciam illius, cum venisset, tantus pavor repente urbem invasit, ut passim fuga turpissima facta sit. Continent autem Epistole priores, a prima usque ad decimam quae incipit, Subito consilium cepi, haesitationem, sollicitudinem, quae Ciceronis animi, quonam modo cum Caesare Pompejoque se gereret, cum utrique esset amicus, & illum uterque suis annumeraret: posteriores usque ad finem libri, cum multa alia, tum querelam de Pompejo: tum sine ratione gesta esse omnia ab illo atque geri; accusationem impudentiae Caesaris: legationem L. Caesaris ad Pompejum & Consules, C. Caesaris nomine: & quae illi ad haec responderint. Reliqua privata sunt. Scriptae porro sunt illae; L. Paulo, C. Marcello Coss. Illud etiam sciendum, abfuisse Ciceronem annum & menses circiter octo. Profectus est enim in provinciam, ineunte Majo, Ser. Sulpicio & M. Marcello Coss. in eaque & in itinere L. Paulli, & C. Marcelli consulatu consumpto, ad urbem fuit, prid. Non. Jan. Consulatum L. Lentulo & C. Marcello ineuntibus.

I CICERO ATTICO, S.

DEDERAM equidem L. Saufeio litteras, & dederam ad te unum, quod, cum non esset temporis mihi ad scribendum satis, tamen hominem tibi tam familiarem sine meis litteris ad te venire volebam. sed, ut philosophi ambulant, has tibi redditum iri puta-

putabam prius. sin jam illas accepisti, scis me Athenas venisse prid. idus Octobres; e navi egressum in Piræum tuas ab Acasto nostro litteras accepisse; conturbatum, quod cum febre Romam venisses; bono tamen animo esse cœpisse, quod Acastus ea, quæ vellem, de allevato corpore tuo nuntiaret; cohorruisse autem me, quod tuæ litteræ de legionibus Cæsaris afferrent; & egisse tecum, ut videres, ne quid *Φιλοτιμία* ejus, quem nosti, nobis noceret; de quo jam pridem ad te scripseram. Turanius autem fecus tibi Brundisii dixerat; quod ex iis litteris cognovi, quas a Xenone, optimo viro, accepi. Cur fratrem provinciæ non præfecissem, exposui breviter. hæc fere sunt in illa epistola. Nunc audi reliqua; per fortunas! omnem tuum amorem, quo me es amplexus, omnemque tuam prudentiam, quam mehercule in omni genere judico singularem, converte jam ad *a*) eam curam, ut de omni statu meo cogites. videre enim mihi videor tantam dimicationem, nisi idem Deus, qui nos melius, quam optare auderemus, Parthico bello liberavit, respexerit rempublicam; sed tantam, quanta numquam fuit. age, hoc malum mihi commune est cum omnibus. nihil tibi mando, ut de eo cogites. illud meum proprium *πρόβλημα*, quæso, suscipe. videsne, ut te auctore sim utrumque complexus? ac vellem a principio te audisse amicissime monentem,

Ἄλλ' ἐμὸν ἔποτε θυμὸν ἐνὶ σήθεσσι ἔπειθες.

Πατρὸς ©.

sed aliquando ramen persuasisti, ut alterum complecterer; quia de me erat optime meritis; alterum, quia tantum valebat. feci igitur, itaque feci, & omni obsequio *b*), ut neutri illorum quisquam esset me carior. hæc enim cogitabamus; nec mihi, conjuncto cum Pompejo, fore necesse peccare in republica aliquando; nec, cum Cæsare sentienti, pugnandum esse cum Pompejo: tanta erat illo-

T t 2

rum

a) confer te ad.

b) itaque feci omni obs. sed Græv. malebat: idque effeci omni obsequio.

rum conjunctio. nunc impendet, ut & tu ostendis, & ego video, summa inter eos contentio. me autem uterque numerat suum, nisi forte simulat alter, nam Pompejus non dubitat (vere enim judicat) ea, quæ de republica nunc sentiat, mihi valde probari. utriusque autem accipi ejusmodi litteras eodem tempore, quo tuas; ut neuter quemquam omnium pluris facere, quam me, videretur. verum quid agam? non quæro illa ultima, (si enim castris res geretur c), video cum altero vinci satius esse, quam cum altero vincere) sed illa, quæ tum agentur, cum venero; ne ratio absentis habeatur, ut exercitum dimittat. DIC M. TVLLI. quid dicam? expecta, amabo te, dum Atticum conveniam. non est locus ad tergiversandum. contra Cæsarem? ubi illæ sunt densæ dexteræ? nam ut illi hoc liceret, adjuvi, rogatus ab ipso Ravennæ de Cælio tribuno plebis. ab ipso autem? etiam a Cnæo nostro, in illo divino tertio consulatu. aliter sensero?

P. 99
 a. ἀδέομαι non Pompejum modo, sed Τρωῶας, ἢ Τρωάδας. Πηλυδάμας μοι πρῶτ' ἐλεγχεῖν καταθήσει. quis? tu ipse scilicet, laudator & factorum & scriptorum meorum. hanc ego d) plagam effugi per duos superiores Marcellorum consulatus, cum est actum de provincia Cæsaris. nunc incido in discrimen ipsum. itaque, ut stultus primus suam sententiam dicat, mihi valde placet de triumpho nos moliri aliquid: extra urbem esse cum justissima causa. tamen dabunt operam, ut eliciant sententiam meam. ridebis hoc loco fortasse. quam vellem etiam nunc in provincia morari! plane opus fuit, si hoc impendebat. etsi nil miserius. nam ὁδὲ πάρεργον, volo te hoc scire; omnia illa prima, quæ etiam tuis litteris in cælum ferebas, ἐπίτηκτα fuerunt. Quam non est facilis virtus! quam vero difficilis ejus diuturna simulatio! cum enim hoc rectum & gloriosum putarem, ex annuo sumptu, qui mihi decretus esset, me C. Cælio quæstori relinquere an-

c) gereretur.

d) ergo.

annuum, referre in ærarium ad H-S cio e); ingemuit nostra cohors, omne illud putans distribui sibi oportere; ut ego amior invenire Phrygum & Cilicum ærariis, quam nostro. sed me non moverunt. nam & mea laus apud me plurimum valuit. nec tamen quicquam honorifice in quemquam fieri potuit, quod prætermiserim. Sed hæc fuerit, ut ait Thucydides, ἐκβολὴ λόγῳ non inutilis. Tu autem de nostro statu cogitabis: primum quo artificio tueamur benevolentiam Cæsaris: deinde de ipso triumpho, quem video, nisi reipublicæ tempora impediant, εὐπόρισον. judico autem cum ex litteris amicorum, tum ex supplicatione; quam qui non decrevit, b. p. is decrevit, quam si omnes decreffet triumphos. ei porro assensus est unus, familiaris meus, Favonius: alter iratus, Hirrus. Cato autem & scribendo affuit, & ad me de sententia sua jucundissimas litteras misit. sed tamen gratulans mihi Cæsar de supplicatione, triumphat de sententia Catonis: nec scribit, quid ille sententiæ dixerit; sed tantum, supplicationem eum mihi non decrevisse. Redeo ad Hirrum. cæperas eum mihi placare: perface. habes Scrofam, habes Silium. ad eos ego etiam antea scripsi, & ad ipsum Hirrum. Locutus enim erat cum iis commode, se potuisse impedire, sed noluisse: assensum tamen esse Catoni, amicissimo meo; cum is honorificentissimam in me sententiam dixisset; nec me ad se ullas litteras misisse, cum ad omnes mitterem. Verum dicebat. Ad eum enim solum, & ad Crassipidem non scripseram. Atque hæc de rebus forensibus. Redeamus domum: dijungere me ab illo volo. Mirus est Φυράτης, germanus Lartidius,

ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι εἰσομεν, ἀχνύμενοι περ.
reliqua expediamus. Hoc primum, quo accessit cura dolori meo: sed hoc tamen, quidquid est, Præcianum cum iis rationibus, quas ille meas tractat, admisceri nolo.

T t 3

Scripsi

e) Grævius H-S. x. scribendum putat.

Scripti ad Terentiam, scripsi etiam ad ipsum, me, quidquid possem nummorum, ad apparatus sperati triumphii ad te redacturum. Ita puto ἀμεμπία fore: verum ut lubebit. Hanc quoque suscipe curam, quemadmodum experiamur. id & ostendisti quibusdam litteris, ex Epiro, an Athenis datis? & in eo ego te adjuvabo.

P. 2
100
a.

CICERO ATTICO, S.

BRVNDISIVM venimus VII. kalend. Decembr. usi tua felicitate navigandi: ita belle nobis flavit ab Epiro lenissimus Onchesmites. Hunc σπονδειάζοντα, si cui voles τῶν νεωτέρων, pro tuo vendito. Invalitudo tua me valde conturbat. significant enim tuæ litteræ, te prorsus laborare. ego autem, cum sciam, quam sis foris, vehementius esse quiddam suspicor, quod te cogat cedere, & propemodum infringat: etsi alteram quartanam Pamphilus tuus mihi dixit decessisse, & alteram leviolem accedere. Terentia vero, quæ quidem eodem tempore ad portam Brundisiam venit, quo ego in portum, mihi que obvia in foro fuit, L. Pontium sibi in Trebulano dixisse narrabat, etiam eam decessisse. Quod si ita, est quod *f*) maxime mehercule opto; idque spero tua prudentia, & temperantia te consecutum. Venio ad epistolas tuas, quas ego sexcentas uno tempore accepi, aliam alia jucundiolem, quæ quidem erant tua manu. Nam Alexidis animum amabam *g*), quod tam prope accedebat ad similitudinem tuæ litteræ: manum *h*) non amabam, quod indicabat te non valere. cuius quoniam mentio facta est; Tironem Patris ægrum reliqui, adolescentem, ut nosti, (& adde, si quid vis,) probum: nihil vidi melius. itaque careo ægre. quamquam videbatur se non graviter habere; tamen sum sollicitus, maximamque spem habeo in M. Curii diligentia, de qua ad me scripsit Tiro, & multi nuntiarunt. Curius autem ipse sensit, quam tu velles se a me diligi; & eo sum admodum dele-

f) quod s. i. est, est quod &c.

g) manum amabam.

h) abest:

manum.

delectatus; & mehercule est, quam facile diligas, *αὐτόχθων* in homine urbanitas. ejus testamentum deporto *i)* duorum Ciceronum signis obsignatum, cohortisque prætoriaræ: fecit palam te ex liberis *iii*, me ex *ix* uncis *k)*. In Actio Corcyræ Alexio me opipare muneratus est. Quinto Ciceroni obsisti non potuit, quo minus Thyamim videret. Filiola tua te delectari lætor, & probari tibi, *Φυσικὴν* esse τὴν *πρὸς τὰ τέκνα*. etenim, si hæc non est, nulla potest homini esse ad hominem naturæ adjunctio; qua sublata, vitæ societas tollitur. bene eveniat, inquit Carneades, spurce: sed tamen prudentius *l)*, quam Lucius noster, & Patron: qui, cum omnia ad se referant, quidquam alterius causa fieri putent? & cum ea re bonum virum oportere esse dicant, ne malum habeat, non quo id natura rectum sit, non intelligant, se de callido homine loqui, non de bono viro? sed hæc opinor sunt in iis libris, quos tu laudando, animos mihi addidisti. Redeo ad rem. commodo expectabam epistolam, quam Philoxeno dedisses (scripseras enim, in ea esse de sermone Pompeji Neapolitano) eam mihi Patron Brundisii reddidit: Corcyræ, ut opinor, acceperat. nihil potuit esse jucundius. erat enim de republica, de opinione, quam is vir haberet integritatis meæ; de benivolentia, quam ostendit eo sermone, quem habuit de triumpho. sed tamen hoc jucundissimum, quod intellexi, te ad eum venisse, ut ejus animum erga me perspiceres: hoc mihi, inquam, accidit jucundissimum. De triumpho autem, nulla me cupiditas umquam tenuit ante Bibuli impudentissimas litteras, quas amplissime supplicatio consecuta est: a quo si ea gesta sunt, quæ scripsit; gauderem, et honori faverem. nunc illum, qui pedem porta, quoad hostis cis ^{p.} Euphratem fuit, non extulerit, honore augeri; me, in cuius ¹⁰¹ ^{a.} exercitu spem illius exercitus habuit, idem non assequi, dedecus est nostrum, nostrum inquam, te conjungens.

T t 4

ita-

i) Eius est test. de Portorio Ciceronum signis obs. placet tamen Manutii emendatio: Eius testamentum deporto Romam, Ciceronum s. o. *k)* te ex libella, me ex teruncio. *l)* prudentius.

itaque omnia experiar; & ut spero, assequar. quod, si tu valeres, jam mihi quædam explorata essent. sed, ut spero, valebis. De raudusclo Numeriano multum te amo. Hortensius quid egerit, haveo scire; Cato quid agat: qui quidem in me turpiter fuit malivolus. dedit integritatis, justitiæ, clementiæ, fidei mihi testimonium, quod non quærebam; quod postulabam, negavit id *m*). itaque Cæsar iis litteris, quibus mihi gratulatur, & omnia pollicetur, quo modo exultat Catonis, in me ingratißimi, injuria? at hic idem Bibulo dierum *xx n*). ignosce mihi. non possum hæc ferre, nec feram. cupio ad omnes tuas epistolas; sed nihil necesse est. jam enim te videbo. illud tamen de Chrysippo, nam de altero illo minus sum admiratus, operario homine. sed tamen ne illo quidem quidquam improbius. Chrysippum vero, quem ego, propter litterularum nescio quid, libenter vidi, in honore habui, discedere a puero, inscientem me? mitto alia, quæ audio, multa: mitto furta: fugam non fero, qua mihi nihil visum est sceleratius. itaque usurpavi verus illud Drusi, ut ferunt, prætoris in eo, qui eadem liber non juraret; me istos liberos non addixisse; præsertim cum adesset nemo, a quo recte vindicarentur. id tu, ut videbitur, ita accipies. ego tibi assentior. Uni tuæ disertissimæ epistolæ non rescripsi, in qua est de periculis reipublicæ. quid rescriberem? valde eram perturbatus: sed, ut nihil magnopere metuam, Parthi faciunt, qui repente Bibulum semivivum reliquerunt.

b. 3

CICERO ATTICO, S.

A. d. viii id. Decemb. Herculanium veni, & ibi tuas litteras legi, quas Philotimus mihi reddidit: e quibus hanc primo aspectu voluptatem cepi, quod erant a te ipso scriptæ: deinde earum accuratissima diligentia sum mirum in modum delectatus. Ac primum illud, in quo te Dicæ-
 archo

m) id abest.*n*) Grav. probat lectionem Cod. ab Ursino laudati: At hic idem Bibulo decrevit: sc. ordinariam supplicationem, non tot dierum.

archo asfentiri negas, etfi cupidiffime expetitur a me fit,
 & approbante te, ne diutius anno in provincia effem, ta-
 men non eft noftra contentione perfectum. fic enim feito,
 verbum in fenatu factum effe numquam de ullo noftrum,
 qui provincias obtinuimus, quo in his diutius, quam ex
 fenatus confulto maneremus: ut jam ne iftius quidem rei
 culpam fufineam, quod minus diu fuerim in provincia,
 quam fortaffe fuerit utile. fed, QVID SI HOC MELIVS?
 faepe opportune dici videtur, ut in hoc ipfo. Sive enim
 ad concordiam res adduci potef, five ad bonorum victo-
 riam; utriusvis rei me aut adiutorem velim effe, aut certe
 non expertem. Sin vincuntur boni; ubicumque effem,
 una cum iis victus effem. quare celeritas noftri reditus
 ἀμελαμέλητⓄ debet effe. quod fi ifta nobis cogitatio de
 triumpho iniecta non effet, quam tu quoque approbas,
 næ tu haud multum requireres illum virum, qui in VI libro
 informatus eft. quid enim tibi faciam, qui illos libros de-
 voraf, quin nunc ipfum non dubitabo rem tantam abji-
 cere, fi id erit rectius. utrumque vero fimul agi non pot-
 eft, & de triumpho ambitiofe, & de republica libere. fed
 ne dubitaris, quin, quod honeftius, id mihi futurum fit
 antiquius. Nam quod putas utilius effe vel mihi, quod P.
 tutius fit, vel etiam ut reipublicæ prodeffe poffim, me ef-^{IO2}
 fe cum imperio: id coram confiderabimus quale fit. ha-^{a.}
 bet enim res deliberationem; etfi ex parte magna tibi as-
 fentio. De animo autem meo erga rempublicam, bene fa-
 cis, quod non dubitas, & illud probe iudicas, nequaquam
 fatis pro meis officiis, pro ipfius in alios effufione illum
 in me liberalem fuiffe: ejusque rei caufam vere explicas;
 & eis, quæ de Fabio, Caninioque acta fcribis, valde con-
 fentiunt: quæ fi fecus effent, totumque fe ille in me pro-
 fudiffet; tamen illa, quam fcribis, custos urbis me præcla-
 ræ infcriptionis memorem effe cogeret; nec mihi conce-
 deret, ut imitarer Volcatium, aut Servium, quibus tu es
 contentus; fed aliquid nos vellet nobis dignum & fentire
 & defendere. quod quidem agerem, fi liceret, alio modo,

ac nunc agendum est. de sua potentia dimicant homines hoc tempore, periculo civitatis. nam, si respublica defenditur; cur ea, consule isto ipso, defensa non est? cur ego, in cuius causa reipublicæ salus consistebat, defensus postero anno non sum? cur imperium illi, aut cur illo modo prorogatum est? cur tantopere pugnatum est, ut de ejus absentis ratione habenda decem tribuni plebis ferrent? his ille rebus ita convaluit, ut nunc in uno civi res ad resistendum sit: qui mallem, tantas ei vires non dedisset, quam nunc tam valenti resisteret. sed quoniam res eo deducta est, non quæram, ut scribis, πῶς σκάρῳ τὸ τῶν Ἀτρείδων; mihi σκάρῳ unum erit, quod a Pompejo gubernabitur. illud ipsum, quod ais, quid fiet, cum erit dictum? DIC M. TVLLI ΣΥΝΤΟΜΑ. CN. POMPEIO ASSENTIO. ipsum tamen Pompejum separatim ad concordiam hortabor. sic enim sentio; maximo in periculo rem esse. vos scilicet plura, qui in urbe estis. verumtamen hoc video, cum homine audacissimo, paratissimoque negotium esse; omnes damnatos, omnes ignominia affectos, omnes damnatione, ignominiaque dignos illac facere, omnem fere juventutem, omnem illam urbanam, ac perditam plebem, tribunos valentes, addito C. Cassio, omnes, qui ære alieno premantur; quos pluris esse intelligo, quam putaram. causam solum illa causa non habet; ceteris rebus abundat. hic omnia facere omnes, ne armis decernatur; quorum exitus semper incerti, nunc vero in alteram partem magis timendi. Bibulus de provincia decessit, Vejentonem præfecit. in decedendo erit, ut audio, tardior: quem cum ornavit Cato, declaravit, iis se solis non invidere, quibus nihil, aut non multum ad dignitatem posset accedere. Nunc venio ad privata. fere enim respondi tuis litteris de republica, & iis, quas in suburbano, & iis, quas postea scripsisti. ad privata venio. Unum etiam de Cælio. tantum abest, ut meam ille sententiam moveat, ut valde ego ipsi, quod de sua sententia decesserit, pœnitendum putem. sed quid est, quo ei vici Luceji sint addicti? hoc te prætermisisse miror.

De

De Philotimo, faciam equidem, ut mones. sed ego mihi ab illo, hoc tempore, non rationes expectabam, qua tibi edidit, verum id reliquum, quod ipse in Tusculano me referre in commentarium mea manu voluit, quodque idem in Asia mihi sua manu scriptum dedit. id si præstaret, quantum mihi æris alieni esse ibi edidit, tantum, & plus etiam ipse mihi deberet. sed in hoc genere, si modo per rempublicam licebit, non accusabimur posthac: neque p: hercule antea negligentes fuimus, sed amicorum multitu-¹⁰³ a. dine occupati. ergo utemur, ut polliceris, & opera & consilio tuo: nec tibi erimus, ut spero, in eo molesti. De serperastris cohortis meæ, nihil est, quod doleas. ipsi enim se collegerunt admiratione integritatis meæ. sed me moverat nemo magis, quam is, quem tu neminem putas. idem & initio fuerat, & nunc est egregius. sed in ipsa decessione significavit, sperasse se aliquid; & id, quod animum induxerat paullisper, non tenuit: sed cito ad se rediit; meisque honorificentissimis erga se officiis victus, pluris eaduxit, quam omnem pecuniam. Ego a Curio tabulas accepi, quas mecum porto. Hortensii legata cognovi. nunc haveo scire, quid hominis sit, & quarum rerum aucionem instituat. nescio enim, cur, cum portam Flumentanam Cælius occuparit, ego Puteolos non meos faciam. Venio ad Piræa, in quo magis reprehendendus sum, quod homo Romanus *Piræa* scripserim, non *Piræum*, (sic enim omnes nostri locuti sunt) quam quod *in* addiderim. non enim hoc ut oppido præposui, sed ut loco: & tamen Dionysius noster, qui est nobiscum, & Nicias Cous non rehat, oppidum esse Piræa. sed de re videro. nostrum quidem si est peccatum, in eo est, quod, non ut de oppido, locutus sum, sed ut de loco; secutusque sum, non dico Cæcilium, *Mane ut ex portu in Piræum*; (malus enim auctor Latinitatis est) sed Terentium, cujus fabellæ, propter elegantiam sermonis, putabantur a C. Lælio scribi: *Heri aliquot adolescentuli coimus in Piræum*. & idem, *Mercator hoc addebat, captam e Sunio*. quod si *δημῶς* oppida volu-

volumus esse; tam est oppidum Sunium, quam Piræus.
 b. sed, quoniam grammaticus es, si hoc mihi ζήτημα perfol-
 veris, magna me molestia liberaris. Ille mihi litteras blan-
 das mittit. facit idem pro eo Balbus. mihi certum est, ab
 honestissima sententia digitum nusquam. sed scis illi reli-
 quum quantum sit. putasne igitur verendum esse, ne aut ob-
 jiciat id nobis aliquis, si languidius; aut repetat, si forti-
 us? quid ad hæc reperis? solvamus, inquis. age, a Cæ-
 lio mutuabimur. hoc tu tamen consideres velim. puto
 enim, in senatu si quando præclare pro republica dixerò,
 Tartessium istum tuum mihi exeunti, Jube fodes nummos
 curare. Quid superest? etiam. gener est suavis mihi, Tul-
 liæ, Terentiæ: quantumvis vel ingenii, vel humanitatis:
 fatis. reliqua, quæ nosti, ferenda. scis enim, quos aperueri-
 mus: qui omnes, præter eum, de quo per te egimus, reum
 me facere rentur. ipsis enim expensum nemo ferret. Sed
 hæc coram. nam multi sermonis sunt. Tironis reficien-
 di spes est in M' Curio: cui ego scripsi, tibi eum gra-
 tissimum facturum. Dat. v id. Decemb. a Pontio ex Tre-
 bulano.

4

CICERO ATTICO, S.

DIONYSIVM, flagrantem desiderio tui, misi ad te, nec
 mehercule æquo animo; sed fuit concedendum:
 quem quidem cognovi cum doctum, quod mihi jam ante
 erat notum, tum sanctum, plenum officii, studiosum et-
 iam meæ laudis, frugi hominem, ac, ne libertinum laudare
 videar, plane virum bonum. Pompejum vidi iiii id. De-
 cembres: fuimus una horas duas fortasse. magna lætitia mi-
 hi visus est affici meo adventu: de triumpho hortari, sus-
^{p.} ¹⁰⁴ _{a.} cipere partes suas; monere, ne ante in senatum accede-
 rem, quam rem confecissem; ne dicendis sententiis, ali-
 quem tribunum alienarem. quid quæris? in hoc officio ser-
 monis nihil potuit esse prolixius. de republica autem ita
 mecum locutus est, quasi non dubium bellum haberemus.
 nihil ad spem concordia: plane illum ab se alienatum,
 cum

cum ante intelligeret, tum vero proxime iudicasse: venisse Hirtium a Cæsare, qui esset illi familiarissimus; ad se non accessisse: &, cum ille a. d. viii idus Decemb. vespere venisset, Balbus de tota re constituisset a. d. vii ad Scipionem ante lucem venire; multa de nocte eum profectum esse ad Cæsarem. hoc illi *τεκμηριῶδες* videbatur esse alienationis. quid multa? nihil me aliud consolatur, nisi quod illum, cui etiam inimici alterum consulatum, fortuna summam potentiam dederat, non arbitror fore tam amentem, ut hæc in discrimen adducat. quod si ruere cœperit; næ ego multa timeo, quæ non audeo scribere. sed, ut nunc est, a. d. iiii nonas Janu. ad urbem cogito.

CICERO ATTICO, S.

5

MULTAS uno tempore accepi epistolas tuas: quæ mihi, quamquam recentiora audiebam ex iis, qui ad me veniebant, tamen erant jucundæ. studium enim & benivolentiam declarabant. In valitudine tua moveor: &, Piliam in idem genus morbi delapsam, curam tibi afferre majorem sentio. date igitur operam, ut valeatis. De Tironæ, video tibi curæ esse; quem quidem ego, etsi mirabiles utilitates mihi præbet, cum valet, in omni genere vel negotiorum, vel studiorum meorum, tamen propter humanitatem, & modestiam malo saluum, quam propter usum meum. Philogenes mecum nihil unquam de Luscio locutus est: de ceteris rebus habes Dionysium. Sororem tuam non venisse in Arcanum miror. De Chryippo, meum consilium probari tibi, non moleste fero. Ego in Tusculanum nihil sane hoc tempore. devium est *τοῖς ἀπαντῶσιν*, & habet alia *δύσχευα*. sed de Formiano Tarracianam pridie kal. Janu. inde Pomptinam summam: inde Albanum Pompeji: ita ad urbem iiii nonas natali meo. De republica quotidie magis timeo. non enim boni, ut putant, consentiunt. quos ego equites Romanos, quos senatores vidi? qui acerrime cum cetera, tum hoc iter Pompeji vituperarent: pace opus est. Ex victoria cum multa mala,

tum

tum certe tyrannis o) existet. sed hæc propediem coram. Jam plane mihi deest, quod ad te scribam. nec enim de republica, quod uterque nostrum scit eadem: & domestica nota sunt ambobus. reliquum est jocari, si hic finar. nam ego is sum, qui, illi concedi, putem utilius esse quod postulat, quam signa conferri. Sero enim resistimus ei, quem per annos decem aluimus contra nos. quid sentis igitur? inquis. nihil scilicet, nisi de sententia tua; nec prius quidem, quam nostrum negotium aut confecerimus, aut deposuerimus. Cura igitur, ut valeas. aliquando ἀπόρρητον quartanam istam diligentia, quæ in te summa est.

6

CICERO ATTICO, S.

PLANE deest quod ad te scribam: nota omnia tibi sunt: nec ipse habeo, a te quid expectem. tantum igitur nostrum illud solemne servemus, ut ne quem istuc euntem sine litteris dimittamus. De republica valde timeo: nec adhuc fere inveni, qui non concedendum putaret Cæsari, quod postularet, potius, quam depugnandum. est illa quidem postulatio, opinione valentior. cur autem nunc primum ei resistamus? εἰ γὰρ ἀντὶ τοῦδε μείζον ἐπέει κακόν, quam cum quinquennium prorogabamus; aut cum, ut absentis ratio haberetur, ferebamus. nisi forte hæc illi tum arma dedimus, ut nunc cum bene parato pugnaremus. dices, quid tu igitur sensurus es? non idem, quod dicturus. sentiam enim omnia facienda, ne armis decertetur; dicam idem, quod Pompejus; neque id faciam humili animo. sed rursus hoc permagnum reipublicæ malum est: at quodam modo mihi præter ceteros non rectum, me in tantis rebus a Pompejo disfidere.

7

CICERO ATTICO, S.

DIONYSIVS, vir optimus, ut mihi quoque est perspectus, & doctissimus, tuique amantissimus, Romam venit xv kal. Jan. & litteras a te mihi reddidit: tot enim verba sunt de Dionysio in epistola tua. Illud puta p) tu non

e) tyrannus.

p) puto.

non adscribis; & tibi gratias egit: atqui certe ille agere debuit: & si esset factum, quæ tua est humanitas, adscripisses. mihi autem nulla de eo *παλινοδία* datur propter superioris epistolæ testimonium. fit igitur sane bonus vir. hoc enim ipsum bene fecit, quod mihi sui cognoscendi penitus etiam istam facultatem dedit. Philogenes recte ad te scripsit. curavit enim, quod debuit. eum ego uti ea pecunia volui, quoad liceret. itaque usus est menses XIII. p). Pomptinium cupio valere: & quod scribis b. in urbem introisse, vereor quid sit; nam id nisi gravi de causa non fecisset. Ego quoniam III nonas Januar. Compitalicius dies est, nolo eo die in Albanum venire, ne molestus sim familiæ. veniam III nonas igitur: inde ad urbem pridie nonas. Tua *λήψις* quem in diem incurrat, nescio; sed prorsus te commoveri incommodo validitudinis tuæ nolo. De honore nostro, nisi quid occulte Cæsar per suos tribunos molitus erit, cetera videntur esse tranquilla. tranquillissimus autem animus meus, qui totum istuc æqui boni facit; & eo magis, quod jam a multis audio constitutum esse Pompejo & ejus consilio, in Siliciam me mittere, quod imperium habeam. id est *Ἀθηναϊκόν*. nec enim senatus decrevit, nec populus iussit, me imperium in Sicilia habere. sin hoc respublica ad Pompejum refert q); qui me magis, quam privatum aliquem, mittat? itaque, si hoc imperium mihi molestum erit; utar ea porta, quam primam r) videro. Nam quod scribis, mirificam expectationem esse mei, neque tamen quemquam bonorum, aut satis bonorum dubitare, quid sensurus sim: ego, quos tu bonos esse dicas, non intelligo: ipse nullos novi: sed ita, si ordines bonorum quærimus. nam singulares sunt boni viri. verum in disensionibus ordines bonorum & genera quærenda sunt. Senatum bonum putas, per quem sine imperio provinciæ sunt? numquam enim Curio sustinisset, si cum eo agi ceptum

p) XIII.

q) defert.

r) primum.

ceptum esset: quam sententiam senatus sequi noluit: ex quo factum est, ut Cæsari non succederetur: an publicanos? qui numquam firmi: sed nunc Cæsari sunt amicissimi: an sceneratores? an agricolas? quibus optatissimum est otium; nisi eos timere putas, ne sub regno sint, qui id numquam, dum modo otiosi essent, recusarunt. quid ergo? exercitum retinentis, cum legis dies transierit, rationem haberi placet? mihi vero ne absentis quidem. sed, cum id datum est, illud una datum est. annorum enim decem imperium: & ita latum placet? placet igitur etiam me expulsus, & agrum Campanum periisse, & adoptatum patricium a plebejo, Gaditanum a Mytilenæo: & Labieni divitiæ, & Mamurræ placent, & Balbi horti, & Tusculanum. sed horum omnium fons unus est: imbecillo resistendum fuit: & id erat facile. nunc legiones XI, equitatus tantus, quantum volet; Transpadani, plebes urbana, tot tribuni plebis, tam perdita juvenus, tanta auctoritate dux, tanta audacia. cum hoc aut depugnandum est, aut habenda e lege ratio. depugna, inquis, potius, quam servias; ut quid? si victus eris, proscribare? si viceris, tamen servias? quid ergo, inquis, acturus es? idem quod pecudes, quæ dispulsæ sui generis sequuntur greges. Ut bos armenta, sic ego bonos viros, aut eos, quicumque dicentur boni, sequar, etiam si ruent. quid sit optimum male contractis rebus, plane video. nemini est enim exploratum, cum ad arma ventum est, quid futurum sit: at illud omnibus, si boni victi sunt, nec in cæde principum clementiorem hunc fore, quam Cinna fuerit, nec moderatiorem, quam Sulla, in pecuniis locupletium. ἐμπολιτεύομαί σοι jamdudum: & facerem diutius, nisi me lucerna desereret. Ad summam, DIC M. TVLLI. assentior Cn. Pompejo, id est T. Pomponio. Alexim, humanissimum puerum, nisi forte, dum ego absus, adolescens factus est, (id enim agere videbatur) salvere jubeas velim.

CICERO ATTICO, S.

g b.

QUID opus est de Dionysio tam valde affirmare? an mihi nutus tuus non faceret fidem? suspicionem autem eo mihi majorem tua taciturnitas attulerat, quod & tu soles conglutinare amicitias testimoniis tuis; & illum aliter cum aliis de nobis locutum audiebam. sed prorsus ita esse, ut scribis, mihi persuades. itaque ego is in illum sum, quem tu me esse vis. Diem tuum ego quoque ex epistola quadam tua, quam incipiente febricula scripseras, mihi notaveram; & animadverteram, posse, pro re nata, te non incommode ad me in Albanum venire III nonas Januar. sed, amabo te, nihil incommodo valitudinis feceris. quid enim est tantum in uno, aut altero die? Dolabellam video Liviæ testamento cum duobus coheredibus esse in triente; sed juberi mutare nomen. est πολιτικὸν σκέμμα, rectumne sit nobili adolescenti mutare nomen mulieris testamento. sed id φιλοσοφώτερον διευκρινήσομεν, cum sciemus, quantum quasi sit in trientis triente. Quod putasti fore, ut ante quam istuc venirem, Pompejum viderem; factum est ita. nam VI kal. ad L. Avernum s) me consecutus est. una Formias venimus, & ab hora octava ad vesperum secreto collocti sumus. Quod quæris, ecqua spes pacificationis sit: quantum ex Pompeji multo & accurato sermone perspexi, ne voluntas quidem est. sic enim existimat, si ille, vel dimisso exercitu, consul factus sit, σύγχυσις τῆς πολιτείας fore. atque etiam putat eum, cum audierit, contra se dilligenter parari, consulatum hoc anno neglecturum, ac potius exercitum provinciamque retenturum. p. sin autem ille fureret; vehementer hominem contemnebat, & suis, & reipublicæ copiis confidebat. quid quæris? etsi mihi crebro ξυγὸς ἐνναλιῶν occurrebat; tamen levabar cura, virum fortem & peritum, & plurimum auctoritate valentem audiens, πολιτικῶς de pacis simu-
lata

s) Lavernium.

latæ periculis disferentem. habebamus autem in manibus Antonii concionem, habitam x kal. Januar. in qua erat accusatio Pompeji usque a toga pura, querela de damnatis, terror armorum: in quibus ille, quid censes, ajebat, facturum esse ipsum, si in possessionem reipublicæ venerit, cum hæc quæstor ejus, infirmus & inops, audeat dicere? quid multa? non modo non experere pacem istam, sed etiam timere visus est. ex illa autem sententia ita t) relinquendæ urbis movet hominem, ut puto. mihi autem illud u) molestissimum est, quod solvendi sunt nummi Cæsari, & instrumentum triumphi eo conferendum. est enim ἀμορφον, ἀντιπολιτευομένω χρεοφειλήτην esse. Sed hæc, & multa alia coram.

9 CICERO ATTICO, S.

QUOTIDIENE, inquis, a te accipiendæ litteræ sunt? si habebo, cui dem, quotidie. at jam ipse ades. tum igitur, cum venero, desinam. Unas video mihi a te non esse redditas; quas L. Quintius, familiaris meus, cum ferret, ad bustum Basili vulneratus & despoliatus est. videbis igitur, numquid fuerit in his, quod me scire opus sit: & simul tu hoc διευκρινήσεις πρόβλημα, sane πολιτικόν: cum fit necesse, aut haberi Cæsaris rationem, illo exercitum vel b. per senatum, vel per tribunos plebis obtinente, aut persuaderi Cæsari, ut tradat provinciam, atque exercitum, & ita consul fiat; aut, si id non persuadeatur, haberi comitia sine illius ratione, illo patiente, atque obtinente provinciam; aut, si per tribunos plebis non patiat, tamen quiescat, rem adduci ad interregnum; aut, si ob eam causam, quod ratio ejus non habeatur, exercitum adducat, armis cum eo contendere; illum autem initium facere armorum aut statim nobis minus paratis, aut tum, cum comitiis, amicis ejus postulantibus, ut e lege ratio habeatur, impetratum non sit: ire autem ad arma, aut hanc unam ob causam, quod ratio non habeatur; aut addita causa, si forte

tri-

t) ira.

u) illud abest.

tribunus plebis senatum impediens, aut populum incitans, notatus, aut senatus consulto circumscriptus, aut sublatus, aut expulsus sit, dicensve se expulsus, ad illum confugerit: suscepto autem bello, aut tenenda sit urbs, aut ea relicta, ille commeatu, & reliquis copiis intercludendus: quod horum malorum, quorum aliquod certe subeundum est, minimum putes. dices profecto, persuaderi illi, ut tradat exercitum, & ita consul fiat. est omnino id ejusmodi, ut, si ille eo descendat, contra dici nihil possit: idque eum, si non obtinet, ut ratio habeatur retinentis exercitum, non facere miror. nobis autem, ut quidam putant, nihil est timendum magis, quam ille consul. at sic malo, inquires, quam cum exercitu. certe. sed istuc ipsum sic, o magnum malum putet aliquis *x*): neque ei remedium est ullum. cedendum est, si id voler. vide consulem illum iterum, quem vidisti consulatu priore. at tum imbecillus plus, inquis, valuit, quam tota respublica. quid nunc putas? & eo consule, Pompejo certum est esse in Hispania. o rem miseram! ^{P.} si quidem id ipsum deterrimum est, quod recusari non ¹⁰⁸ potest; & quod ille si faciat, jam jam a bonis omnibus summam ineat gratiam. Tollamus igitur hoc, quo illum posse adduci negant. de reliquis quid est deterrimum? concedere illi, quod, ut idem dicit, impudentissime postulat. nam quid impudentius? tenuisti provinciam per decem annos, non tibi a senatu, sed a te ipso per vim, & per factionem datos. præterit tempus, non legis, sed libidinis tuæ: fac tamen, legis. ut succedatur, decernitur: impedis; & ais, habe mei rationem. habe tu *y*) nostrum. exercitum tu habeas diutius, quam populus jussit, invito senatu? Depugnes oportet, nisi concedis. cum bona quidem spe, ut ait idem, vel vincendi, vel in libertate moriendi. jam si pugnandum est; quo tempore, in casu; quo consilio, in temporibus situm est. itaque te in ea quæstione non

U u 2

exer-

x) Græv. legit: sed istud ipsum, sicut est, magnum malum putat aliquis auctoritate I. F. Gronovii. *y*) tu del.

exerceo. ad ea, quæ dixi, affer, si quid habes. equidem dies, noctesque torqueor.

IO CICERO ATTICO, S.

SVBITO consilium cepi, ut ante quam luceret, exirem; ne qui conspectus fieret, aut sermo; licitoribus præsertim laureatis. de reliquo, neque hercule, quid agam, nec, quid acturus sim, scio: ita sum perturbatus temeritate nostri amentissimi consilii. tibi vero quid suadeam, cuius ipse consilium exspecto? Cnæus noster quid consilii ceperit, capiatve, nescio, adhuc in oppidis coarctatus, & stupens. omnes, si in Italia consistat, erimus una: sin cedit, consilii res est. adhuc certe, nisi ego insanio, stulte omnia & incaute. Tu quæso, crebro ad me scribe, vel quod in buccam venerit.

b. II CICERO ATTICO, S.

QVAESO, quid hoc est? aut quid agitur? mihi enim tenebræ sunt. Cingulum, inquis, nos tenemus: Anconem amisimus. Labienus discessit ab Cæsare: utrum de imperatore populi Romani, an de Hannibale loquimur? o hominem amentem & miserum, qui ne umbram quidem umquam τῆ καλῆ viderit! atque hæc ait omnia facere se dignitatis causa: ubi est autem dignitas, nisi ubi honestas? nisi. honestum igitur ζ), habere exercitum nullo publico consilio? occupare urbes civium, quo facilius sit aditus ad patriam? χρεῶν ἀποκοπαῖς, Φυγάδον καθόδου, sexcenta alia scelera moliri, τὴν θεῶν μεγίστην ὡς ἔχειν τυραννίδα? sibi habeat suam fortunam. unam mehercule tecum apricationem in illo Lucretino tuo sole malim, quam omnia istiusmodi regna; vel potius mori millies, quam semel istiusmodi quidquam cogitare. quid si tu velis? inquis. age quis est, cui velle non liceat? sed ego hoc ipsum velle, miserius esse duco, quam in crucem tolli. una res est ea miserius, adipisci, quod ita volueris. Sed hæc hæctenus. libenter enim in his molestiis ἐσχολεύω σοι.

ζ) nisi ubi honestas. Num honestum, igitur &c.

σοι. redeamus ad nostrum. Per fortunas! quale tibi consilium Pompeji videtur? hoc quæro, quod urbem reliquerit. ego enim ἀπορώ: tum nihil absurdius. urbem tu relinquis? ergo idem, si Galli venirent. non est, inquit, in parietibus respublica, at in aris & focis. fecit idem Themistocles. fluctum enim totius barbariæ ferre urbs una non poterat. at idem Pericles non fecit, annum fere post quinquagesimum, cum præter incenia nihil teneret. nostri olim, urbe reliqua capta, arcem tamen retinuerunt.

Οὗτο περ τῶν προόδων ἐπευθόμεθα κλέα ἀνδρῶν.

rursus autem ex dolore municipali, sermonibusque eorum, quos convenio, videtur hoc consilium exitum habiturum. mira hominum querela est, (nescio istic: sed facies, ut sciam) sine magistratibus urbem esse, sine senatu. fugiens denique Pompejus mirabiliter homines movet. quid quæris? alia causa facta est: nihil jam concedendum putant Casari. hæc, tu mihi explica, qualia sint. Ego negotio præsum non turbulento. vult enim me Pompejus esse, quem tota hæc Campana & maritima ora habeat ἐπίσκοπον, ad quem delectus, & summa negotii referatur. itaque vagus esse cogitabam. Te puto jam videre, quæ sit ὁρμή Casaris, qui populus, qui totius negotii status: ea velim scribas ad me, & quidem, quoniam mutabilia sunt, quam sæpissime. acquiesco enim & scribens ad te, & legens tua.

CICERO ATTICO, S.

12

UNAM adhuc a te epistolam acceperam, datam xii kal. in qua significabatur, aliam te ante dedisse, quam non acceperam. sed quæso, ut scribas quam sæpissime, non modo si quid scies, aut audieris; sed etiam si quid suspicabere; maximeque quid nobis faciendum, aut non faciendum putes. Nam quod rogas, curem, ut scias, quid Pompejus agat, ne ipsum quidem scire puto; nostrum quidem nemo. vidi Lentulum consulem Formiis x kal. vidi Libonem: plena timoris & erroris omnia. ille iter Larinum: ibi enim cohortes, & Luceriæ, & Theani, reliquaque in Apulia. inde utrum consistere uspiam velit, an b.

Uu 3

mare

mare transire, nescitur. si manet; vercor, ne exercitum firmum habere non possit. sin discedet: quo, aut qua, aut quid nobis agendum est, nescio. nam istum quidem, cuius *Φαλαγισμόν* times, omnia teterrime facturum puto. nec eum rerum prolatio, nec senatus, magistratuumque discessus, nec ærarium clausum tardabit. Sed hæc, ut scribis, cito sciemus. interim velim mihi ignoscas, quod ad te scribo tam multa toties. acquiesco enim, & tuas volo elicere litteras: maximeque consilium, quid agam, aut quo me pacto geram; demittamne me penitus in causam? Non deterreor periculo, sed dirumpor dolore. Tamne nullo consilio, aut tam contra meum consilium gesta esse omnia *a)*? An cuncter, & tergiverfer, & iis me dem, qui tenent, qui potiuntur? *αἰδέομαι Τρώας*; nec solum civis, sed etiam amici officio revocor. etsi frangor sæpe misericordia puerorum. ut igitur ita perturbato, etsi te eadem sollicitant, scribe aliquid, & maxime, si Pompejus Italia cedit, quid nobis agendum putes. M'. quidem Lepidus (nam fuimus una) eum finem statuit, L. Torquatus eundem. me cum multa, tum etiam lictores impediunt; nihil vidi unquam, quod minus explicari posset. itaque a te nihil dum certi exquiro, sed quid videatur. denique ipsam *ἀπορίαν* tuam cupio cognoscere. Labienum ab illo discessisse, propemodum constat. si ita factum esset, ut ille Romam veniens magistratum & senatum Romæ offenderet, magno u sui causæ nostræ fuisset. damnasse enim sceleris hominem p. amicam, reipublicæ causa, videretur: quod nunc quoque
¹¹⁰ a. videtur; sed minus prodest. non enim habet, cui prosit: eumque arbitror pœnitere: nisi forte id ipsum est falsum, discessisse illum. nos quidem pro certo habebamus. & velim, (quamquam, ut scribis, domesticis te finibus tenes) formam mihi urbis exponas, ecquod Pompeji desiderium, ecqua Cæsaris invidia appareat; etiam quid censeas de Terentia & Tullia, Romæ eas esse, an mecum, an aliquo tuto loco. & hæc, & si quid aliud, ad me scribas velim, vel potius scriptites. CI.

a) esse omnia!

CICERO ATTICO, S.

13

DE Vennonianis rebus tibi assentior. Labienum ἥρωα
 judico. facinus jamdiu nullum civile præclarius: qui
 ut aliud nihil, hoc tamen profecit; dedit illi dolorem. sed
 etiam ad summam profectum aliquid puto. amo etiam Pi-
 fonem: cujus judicium de genero suspicor visum iri grave.
 quamquam, genus belli quod sit, vides. ita civile est, ut
 non ex civium disensione, sed ex unius perditu civis au-
 dacia natum sit. is autem valet exercitu; tenet multos spe
 & promissis; omnia omnium concupivit. huic tradita urbs
 est, nuda præsidio, referta copiis. quid est, quod ab eo non
 metuas, qui illa templa, & tecta, non patriam, sed prædam
 putet? quid autem sit acturus, aut quo modo, nescio, si-
 ne senatu, sine magistratu. ne simulare quidem poterit quic-
 quam πολιτικῶς. nos autem ubi exsurgere poterimus? aut
 quando? quorum dux quam ἀσρατήγητ, tu quoque
 animadvertis; cui ne Picena quidem nota fuerint: quam
 autem sine consilio, res testis. ut enim alia omittam decem
 annorum peccata, quæ conditio non huic fugæ præstitit? b.
 nec vero nunc quid cogitet scio: ac non desino per litte-
 ras sciscitari. nihil esse timidius constat, nihil perturbatius.
 itaque nec præsidium, cujus parandi causa ad urbem reten-
 tus est, nec locum ac sedem præsidii ullam video. spes o-
 mnis in duabus, invidiose retentis, pæne alienis legionibus.
 nam delectus adhuc quidem invidiorum est, & a pugnan-
 do abhørentium. conditionum autem amissum tempus est.
 quid futurum sit, non video. commissum quidem a nobis
 certe est, sive a nostro duce, ut, e portu sine gubernacu-
 lis egressi, tempestati nos traderemus. itaque de Ciceronibus
 nostris dubito quid agam. nam mihi interdum amandandi vi-
 dentur in Græciam. de Tullia autem & Terentia, cum mihi
 barbarorum adventus ad urbem b) proponitur, omnia ti-
 meo: cum autem Dolabellæ venit in mentem; paullum re-
 spiro. sed velim consideres, quid faciendum putes: pri-
 mum πρὸς τὸ ἀσφαλές; (aliter enim mihi de illis, ac de

U 4

me

b) ad urbem abest.

me ipso, consulendum est) deinde ad opiniones, ne reprehendamus, quod eas Romæ velimus esse in communi bonorum fuga. quin etiam tibi & Peduceo, (scripsit enim ad me) quid faciatis, videndum est. is enim splendor est vestrum, ut eadem postulentur a vobis, quæ ab amplissimis civibus. sed de hoc tu videbis, quippe cum de me ipso, ac de meis te considerare velim. Reliquum est, ut, & quid agatur, quoad poteris, explores, scribasque ad me, & quid ipse conjectura assequare: quod etiam a te magis expecto. nam, acta omnibus nuntiantibus, a te expecto futura. *μάντις δ' ἄριστος*. Loquacitati ignosces, quæ & me levat, ad te quidem scribentem, & elicit tuas litteras. ^{p.} nigma Oppiorum ex Velia plane non intellexi. est enim ^{III} numero Platonis obscurius. jam intellexi tuum. ^{a.} Oppios enim de Velia succones dicis. in eo æstuavi diu: quo aperto, reliqua patebant, & cum Terentiæ summa congruebant. L. Cæsarem vidi Minturnis a. d. viii kal. Febr. mane, cum absurdissimis mandatis, non hominem, sed scopas solutas: ut id ipsum mihi ille videatur irridendi causa fecisse, qui tantis de rebus huic mandata dederit; nisi forte non dedit, & hic sermone aliquo arrepto pro mandatis abusus est. Labienus, vir mea sententia magnus, Theanum venit a. d. ix kal. ibi Pompejum consulesque convenit. qui sermo fuerit, & quid actum sit, scribam ad te, cum certum sciam. Pompejus ab Theano Larinum versus profectus est a. d. viii kal. eo die mansit Venafri. aliquantum animi videtur nobis attulisse Labienus. sed ego nondum habeo, quid ad te ex his locis scribam. ista magis expecto; quid illinc afferatur; quo pacto de Labieno ferat; quid agat Domitius in Marfis, Iguvii Thermus, P. Attius Cinguli; quæ sit populi urbani voluntas; quæ tua conjectura de rebus futuris: hæc velim crebro, & quid tibi de mulieribus nostris placeat, & quid acturus ipse sis, scribas. Si scriberem ipse, longior epistola fuisset; sed dictavi propter lippitudinem.

14

CICERO ATTICO, S.

A. D. vi kal. Febr. Capuam Calibus proficiscens, cum fluen-

fluenter *b)* lippirem, has litteras dedi. L. Cæsar mandata Cæsaris detulit ad Pompejum a. d. viii. kal. cum is esset cum consulibus Theani. probata conditio est, sed ita, ut ille de iis oppidis, quæ extra suam provinciam occupavisset, præsidia deduceret. id si fecisset, responsum est, ad urbem nos redituros esse, & rem per senatum confecturos. spero esse in præsentia, pacem nos habere *c)*. nam & illum furoris, & hunc nostrum copiarum suppænet. Me Pompejus Capuam venire voluit, & adjuvare delectum: in quo parum prolixè respondent Campani coloni. Gladiatores Cæsar's, qui Capuæ sunt, de quibus ante ad te falsum ex Torquati litteris scripseram, sane commode Pompejus distribuit, binos singulis patribus familiarum. secutorum in ludo 100 fuerunt: eruptionem facturi fuisse dicebantur. sane multum in eo reipublicæ provisum est. De mulieribus nostris, in quibus est tua soror, quaeso videas, ut satis honestum nobis sit, eas Romæ esse, cum ceteræ ulla dignitate discesserint: hoc scripsi ad eas, & ad te ipsum antea. velim, eas cohortere, ut exeant; præsertim cum ea prædia in ora maritima habeamus, cui ego præsum, ut in his pro re nata non incommode possint esse. nam si quid offendimus, in genero nostro; quod quidem ego præstare non debeo. sed id fit majus, quod mulieres nostræ præter ceteras Romæ remanserunt. tu ipse cum Sexto, scire velim, quid cogites de exeundo, de totaque re quid existimes. equidem pacem *d)* hortari non desino: quæ vel injusta utilior est, quam justissimum bellum. sed hæc, ut fors tulerit.

CICERO ATTICO, S.

15 p.

UT ab urbe discessi, nullum adhuc intermisi diem, quin ¹¹² aliquid ad te litterarum darem: non quo haberem magnopere, quid scriberem; sed ut loquerer tecum absens: ^{a.}

Uu 5

quo

b) leviter. præfert tamen Lambini: *fluenter*.*c)* spero etiam in

pr. p. n. h.

d) ad pacem. sed magis tamen probat alterum.

quo mihi, cum coram id non licet e), nihil est iucundius. Capuam cum venissem a. d. vi kal. pridie, quam has litteras dedi, consules conveni, multosque nostri ordinis omnes cupiebant Cæsarem, abductis præfidiis, stare conditionibus iis, quas tulisset. uni Favonio leges ab illo nobis imponi non placebat: sed is haud auditus in consilio. Cato enim ipse jam servire, quam pugnare, mavult. sed tamen ait, in senatu se adesse velle, cum de conditionibus agatur, si Cæsar adductus sit, ut præfidia deducat. ita, quod maxime opus est, in Siciliam ire non curat: quod metuo ne obsit, in senatu esse vult. Postumus autem, de quo nominatim senatus decrevit, ut statim in Siciliam iret, Fuffanoque succederet, negat se sine Catone iturum: & suam in senatu operam, auctoritatemque magni aestimat f). ita res ad Fannium pervenit. is cum imperio in Siciliam præmittitur. In disputationibus nostris summa varietas est. plerique negant, Cæsarem in conditione mansurum; postulataque hæc ab eo interposita esse, quo minus, quod opus esset ad bellum, a nobis pararetur. ego autem eum puto facturum, ut præfidia deducat. vicerit enim, si consul factus erit, & minore scelere vicerit, quam quo ingressus est. sed accipienda plaga est. sumus enim flagitiose imparati cum a militibus, tum a pecunia; quam quidem omnem, b. non modo privatam, quæ in urbe est, sed etiam publicam, quæ in ærario est, illi reliquimus. Pompejus ad legiones Attianas g) est profectus: Labienum secum habet. ego tuas opiniones de his rebus exspecto. Formias me continuo recipere cogitabam.

16

CICERO ATTICO, S.

OMNES arbitror mihi tuas litteras redditas esse, sed primas præpostere, reliquas ordine, quo sunt missæ, per Terentiam. De mandatis Cæsaris, adventu-
que

e) malebat Græv. e Balliol. & Helmstad. legi: cum coram licet; & paullo post: has dedi litteras. f) quam magni aestimat. g) legi vult. cum Lipsio Ep. ad Belg. II. 16. Appianus.

que Labieni, & responsis consulum ac Pompeji, scripsi ad te litteris iis, quas a. d. v. kal. Capua dedi: pluraque præterea in eandem epistolam conieci. nunc has expectationes habemus duas: unam, quid Cæsar acturus sit, cum acceperit, ea, quæ referenda ad illum data sunt L. Cæsari; alteram, quid Pompejus agat: qui quidem ad me scribit, paucis diebus se firmum exercitum habiturum; spemque affert, si in Picenum agrum ipse venerit, nos Romam redituros esse. Labienum secum habet, non dubitantem de imbecillitate Cæsaris copiarum: cuius adventu Cnæus noster multo animi plus habet. Nos a consulibus Capuam venire iussi sumus ad nonas Febr. Capua profectus sum Formias a. d. III kal. eo die cum Calibus tuas litteras hora fere nona accepissem, has statim dedi. De Terentia & Tullia tibi assentior; ad quas scripseram, ad te ut referrent: si nondum profectæ sunt, nihil est quod b) se moveant, quoad perspiciamus, quo loci sit res.

CICERO ATTICO, S.

17

TVAE litteræ mihi gratæ jucundæque sunt. De pueris in Græciam transportandis tum cogitabam, cum fuga ex Italia quæri videbatur. nos enim Hispaniam petere^{p. 113} mus. illis hoc æque commodum non erat. tu ipse cum^{a.} Sexto etiam nunc mihi videris Romæ recte esse posse. etenim minime amici Pompejo nostro esse debetis. nemo enim unquam tantum de urbanis præsidiis detraxit. videsne me etiam jocari? Scire jam te oportet, L. Cæsar quæ responsa referat a Pompejo, quas ab eodem ad Cæsarem ferat litteras. scriptæ enim & datæ ita sunt, ut proponerentur in publico: in quo accusavi mecum ipse Pompejum, qui, cum scriptor luculentus esset, tantas res, atque eas, quæ in omnium manus venturæ essent, Sestio nostro scribendas dederit. itaque nihil unquam legi scriptum *σησιωδέστερον*. perspici tamen ex litteris Pompeji potest, nihil Cæsari negari, omniaque & cumulate, quæ postulet, dari, quæ ille, amentissimus

b) quo.

mus fuerit, nisi acceperit, præsertim cum impudentissime postulaverit. quis enim tu es, qui dicas, si in Hispaniam profectus erit, si præsidia dimiserit? tamen non conceditur; minus honeste nunc quidem, violata jam ab illo republica illatoque bello, quam si olim de ratione habenda impetrasset: & tamen vereor, ut his ipsis contentus sit. nam cum ista mandata dedisset L. Cæsari, debuit esse paullo quietior, dum responsa referrentur. dicitur autem nunc esse acerrimus. Trebatius quidem scribit, se ab illo ix kal. Febr. rogatum esse, ut scriberet ad me, ut essem ad urbem: nihil ei me gratius facere posse. hæc verbis plurimis. intellexi ex dierum ratione, ut primum de discessu nostro Cæsar audisset, laborare eum cœpisse, ne omnes abessemus. itaque non dubito, quin ad Pisonem, quin ad b. Servium scripserit. illud admiror non ipsum ad me scripsisse, non per Dolabellam, non per Cælium egisse. quamquam non aspernor Trebatii litteras, a quo me unice diligi scio. rescripsi ad Trebatium, (nam ad ipsum Cæsarem, qui mihi nihil scripsisset, nolui) quam illud hoc tempore esset difficile: me tamen in prædiis meis esse, neque delectum ullum, neque negotium suscepisse. in quo quidem manebo, dum spes pacis erit. sin bellum geretur; non deero officio, nec dignitati meæ, pueros *ὑπεκθέμεν* in Græciam. totam enim Italiam flagraturam bello intelligo. tantum mali excitatum partim ex improbis, partim ex invidis civibus. sed hæc paucis diebus ex illius ad nostra responsa responsis intelligentur, quorsum evasura sint. tum ad te scribam plura, si erit bellum: si i) autem etiam induciæ, te ipsum, ut spero, videbo. Ego iiii non. Febr. quo die has litteras dedi, in Formiano, quo Capua redieram, mulieres exspectabam: quibus quidem scripseram, tuis litteris admonitus, ut Romæ manerent. sed audio majorem quendam in urbe timorem esse. Capuæ non. Febr. esse volebam, quia consules jusserant. quidquid huc erit a Pompejo allatum, statim ad te scribam: tuasque de istis rebus litteras exspectabo. CICE-

i) *sin.*

ratur, te non habuisse rationem hujus publicæ difficultatis. ego autem; etsi illud *ψευδοσιόδειον* (ita enim putatur) observo, *μηδὲ δίκην*, præsertim in te, a quo nihil unquam vidi temere fieri; tamen illius querela movebar. hoc, quid quid est, te scire volui.

19 CICERO ATTICO, S.

NIHIL habeo, quod ad te scribam. quin etiam epistolam, quam eram elucubratus, ad te non dederat enim plena spei bonæ; quod & concionis voluntatem audieram, & illum conditionibus usum *i)* putabam, præsertim suis. ecce tibi *ii* non. Febr. mane accepi litteras tuas, Philotimi, Furnii, Curionis ad Furnium, quibus irridet L. Cæsaris legationem. plane oppressi videmur: nec, quid consilii capiam, scio: nec melerecule de me laboro: de pueris quid agam, non habeo. Capuam tamen proficiscebam hæc scribens, quo facilius de Pompeji rebus cognoscerem.

20 CICERO ATTICO, S.

BREVILOQVENTEM jam me tempus ipsum facit. pacem enim desperavi: bellum nostri nullum administrant. cave enim putes, quidquam esse minoris his consulibus: quorum ego spe audiendi aliquid *k)* & cognoscendi nostri apparatus, maximo imbri Capuam veni pridie nonas, ut eram jussus. illi autem nondum venerant, sed erant venturi, inanes, imparati. Cnæus autem ¹¹⁵ Luceriæ dicebatur esse, & adire cohortes legionum Attianarum *l)*, non firmissimarum. at illum ruere nuntiant, & jam jamque adesse, non ut manum conferat, (quicum enim?) sed ut fugam intercludat. ego autem in Italia *z)* *συναποθαινέιν*: nec te id consulo. sin extra, quid ago? ad manendum hiems, lictores, improvidi & negligentes duces; ad fugam hortatur amicitia Cnæi, causa bonorum, turpitudine conjungendi cum tyranno: qui quidem incertum

i) usurum. *k)* aliquid abest. *l)* vid. ad ep. 15. in fin. not. g.

tum est, Phalarimne, an Pisistratum sit imitaturus. Hæc velim explices, & me iuves consilio. etsi te ipsum istic jam calere puto. sed tamen quantum poteris. ego si quid hic hodie novi cognoro, scies. jam enim aderunt consules ad suas nonas. Tuas quotidie litteras expectabo. ad has autem, cum poteris, rescribes. Mulieres & Cicerones in Formiano reliqui.

CICERO ATTICO, S.

21

DE malis nostris tu prius audis, quam ego. istinc enim emanant. boni autem hinc quod expectes, nihil est. Veni Capuam ad nonas Febr. ita ut iusserant consules. eo die Lentulus venit sero: alter consul omnino non venerat VII idus. eo enim die ego Capua discessi, & mansi Calibus. inde has litteras postridie ante lucem dedi. hæc, Capuæ dum fui, cognovi, nihil in consulibus, nullum usquam delectum. nec enim conquisitores *Φαινοπροσωπείν* audent; cum ille adsit contra; cum noster dux nusquam sit, nihil agat: nec nomina dant. deficit enim non voluntas, sed spes. Cnæus autem noster (o rem miseram & incredibilem!) ut totus jacet! non animus est, non consilium, non copiæ, non diligentia. mittam illa, fugam ab urbe b. turpissimam, timidissimas in oppidis conciones, ignorantiam non solum adversarii, sed etiam suarum copiarum. hoc cuiusmodi est? VII id. Febr. Capuam C. Cassius tribunus plebis venit, attulit mandata ad consules, ut Romam venirent, pecuniam de sanctiore ærario auferrent, statim exirent urbe relicta. redeant; quo præsidio? deinde exeant; quis finat? Consul ei rescripsit, ut prius ipse in Picenum. at illud totum erat amissum: sciebat nemo, præter me ex litteris Dolabellæ. mihi dubium non erat, quin ille jam jamque foret in Apulia. Cnæus noster in navi. ego quid agam, *σκέμμα* magnum; neque mehercule mihi quidem ullum, nisi omnia essent acta turpissime; neque ego ullius consilii particeps. sed tamen, quod me deceat. ipse me Cæsar ad pacem hortatur. sed
anti-

antiquiores litteræ, quam ruere cœpit. Dolabella, Cœlius, me illi valde satisfacere. mira me ἀπολογία torquet. iuva me consilio, si potes: & tamen ista, quantum potes, provide. nihil habeo, tanta rerum perturbatione, quod scribam. tuas litteras exspecto.

22

CICERO ATTICO, S.

PEDEM in Italia video nullum esse, qui non in istius potestate sit. De Pompejo scio nihil; eumque, nisi in navim se contulerit, exceptum iri puto. o celeritatem incredibilem! hujus autem nostri. sed non possum sine dolore accusare eum, de quo angor & crucior. Tu cædem non sine causa times: non quo minus quidquam Cæsari expediat ad diuturnitatem victoriæ & dominationis: sed video, quorum arbitrio sit acturus. recte sit. cen-
 p. seo cedendum de oppidis his. egeo consilii. quod opti-
 116 mum factu videbitur, facies. cum Philotimo loquere: at-
 a. que adeo Terentiam habebis idibus. Ego quid agam? qua aut terra, aut mari persequar eum, qui ubi sit, nescio? etsi terra quidem quæ possum? mari quo? tradam igitur isti me? fac posse tuto. multi enim hortantur. num etiam honeste? nullo modo. quid? a te petam consilium, ut soleo? explicari res non potest. sed tamen, si quid in mentem venit, velim scribas, & ipse quid sis acturus.

23

CICERO ATTICO, S.

QVINTO id. Feb. vesperi a Philotimo litteras accepi; Domitium exercitum firmum habere; cohortes ex Piceno, Lentulo & Thermo ducentibus, cum Domitii exercitu conjunctas esse; Cæsarem intercludi posse, eumque id timere; bonorum animos recreatos Romæ, improbos quasi percussos. hæc, metuo equidem ne sint somnia: sed tamen M^r Lepidum, L. Torquatum, C. Cassium tribunum plebis, (hi enim sunt nobiscum, id est, in Formiano) Philotimi litteræ ad vitam revocaverunt. ego autem illa metuo ne veriora sint, nos omnes pane
 jam

jam captos esse, Pompejum Italia cedere: quem quidem (o rem acerbam!) persequi Cæsar dicitur. persequi Cæsar Pompejum? quid? ut interficiat? o me miserum! & non omnes nostra corpora opponimus? in quo tu quoque ingemiscis. sed quid faciamus? victi, oppressi, capti plane sumus. Ego tamen, Philotimi litteris lectis, mutavi consilium de mulieribus: quas, ut scripseram ad te, Romam remittebam: sed mihi venit in mentem, multum fore sermonem, me iudicium jam de causa publica fecisse; qua desperata, quasi hunc gradum mei reditus esse, quod mulieres revertissent. De me autem ipso tibi assentior, ne me dem incertæ & periculosæ fugæ; cum reipublicæ nihil prosim, nihil Pompejo; pro quo emori cum pie possum, tum lubenter. manebo igitur: etsi vivere. Quod quæris, hic quid agatur: tota Capua, & omnis hic delectus jacet. desperata res est; in fuga omnes sunt: nisi quid ejusmodi fuerit, ut Pompejus istas Domitii copias cum suis jungat. sed videbamus omnia biduo, triduove scituri. Cæsarum litterarum exemplum tibi misi: rogas enim: cui nos valde satisfacere, multi ad me scripserunt; quod patior facile, dum, ut adhuc, nihil faciam turpiter.

CICERO ATTICO, S.

24

PHILOTIMI litteræ me quidem non nimis, sed eos, qui in his locis erant, admodum delectarunt. ecce postridie Cassio litteræ Capua, a Lucretio, familiari ejus, Nigidium a Domitio Capuam venisse; eum dicere, Vibullium cum paucis militibus e Piceno currere ad Cnæum, festim sequi Cæsarem, Domitium non habere militum III millia. idem scripsit, consules Capua discessisse. non dubito, quin Cnæus in fuga sit; modo effugiat. a consilio fugiendi, ut tu censes, absom.

CICERO ATTICO, S.

25

CVM dedissem ad te litteras tristes, & metuo ne veras, de p. Lucretii ad Cassium litteris Capua missis; Cephelio venit ¹¹⁷ a. a vobis,

Xx

a vobis,

a vobis, attulit etiam a te litteras hilariores, nec tamen firmas, ut soles. omnia facilius credere possum, quam quod scribitis Pompejum exercitum habere *m*). nemo huc ita affert, omniaque, quæ nolim. o rem miseram! malas causas semper obtinuit, in optima concidit. quid dicam? nisi, illud eum scisse; neque enim erat difficile: hoc nescisse. erat enim ars difficilis, recte rempublicam regere *n*). Sed jam jamque omnia sciemus, & scribemus ad te statim.

26

CICERO ATTICO, S.

NON venit idem usu mihi, quod tu tibi scribis: *quoties exorior?* ego enim nunc paullum exorior, & maxime quidem iis litteris, quæ Roma afferuntur, de Domitio, de Picentium cohortibus. omnia erant facta hoc biduo lætiora. itaque fuga, quæ parabatur, repressa est. Cæsaris interdicta,

Si te secundo lumine hic offendero,

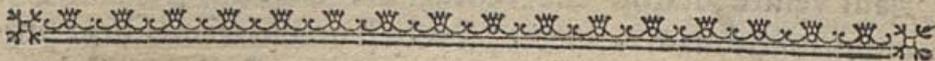
respuuntur. bona de Domitio, præclara de Afranio fama est. Quod me amicissime admones, ut me integrum, quoad possum, servem; gratum est. Quod addis, ne propensior ad turpem causam videar; certe videri possum. ego me ducem in civili bello, quoad de pace ageretur, negavi esse: non quin rectum esset; sed quia, quod multo rectius fuit, id mihi fraudem tulit. plane eum, cui Cnæus *o*) noster alterum consulatum deferret & triumphum, at quibus verbis? pro suis R. gestis amplissimis; inimicum habere nolueram. ego scio, & quem metuam, & quam ob rem. sin erit bellum, ut video fore; partes meæ non desiderabuntur. De H-S millib. xx Terentia tibi rescripsit. Dionysio, dum existimabam vagos nos fore, nolui molestus esse. tibi autem, crebro ad me scribenti de ejus officio, nihil rescripsi: quod diem ex die expectabam, ut statuerem, quid esset facien-

m) Græv. mallet: Pompejum exercitum firmum habere.

n) hunc locum sic constituit Græv. quid dicam? nisi illud eum scisse: neque enim erat difficile, hoc nescisse: erat enim ars difficilis recte remp. gerere.

o) abest Cnæus.

ciendum. nunc, ut video, pueri certe in Formiano videntur hiematuri: num & ego, nescio. si enim erit bellum, cum Pompejo esse constitui. quod habebo certi, faciam, ut scias, ego bellum fœdissimum futurum puto; nisi qui, ut tu scis, Parthicus casus extiterit.



M. TVLLII CICERONIS
EPISTOLARVM

AD

ATTICVM,
LIBER OCTAVVS.

ARGVMENTVM.

Scriptæ sunt libri hujus epistolæ, Consulibus item L. Cornelio Lentulo, & C. Claudio Marcello; continentque historiam dierum XVI, Pompeji videlicet Pompejanorumque trepidationem: curam in delectu habendo: gesta a Cesare in Piceno, & in Pelignis ad Corfinium; Domitii, Domitianorumque deditionem; sollicitudinem Ciceronis, aut potius æstum, Atticum consulentis, si Pompejus Italia excedat, quid sibi faciendum sit: navigandumne cum illo, an in suis prædiis manendum: & multa in utramque partem disputantis.

CICERO ATTICO, S.

II

CVM ad te litteras dedissem, redditæ mihi litteræ sunt a Pompejo: cetera de rebus in Piceno gestis, quæ ad se Vibullius scripisset; de delectu Domitii, quæ sunt vobis nota; nec tamen tam læta erant in his litteris, quam ad me Philotimus scripserat: (ipsam tibi epistolam misissem; sed subito fratris puer proficiscebatur: cras igitur mittam:) sed in ea Pompeji epistola erat in extremo, ipsius manu: *Tu, censeo, Luceriam venias: nusquam eris tutius.* Id ego in eam partem accepi; hæc oppida, atque oram maritimam illum pro derelicto habere: nec

X x 2

sum